

Задания и ответы
олимпиады по предмету "Язык саха как государственный"
8 класс. Республиканский этап. Финал-2022г.

Раздел №1. Понимание устной речи. Внимательно прослушайте запись. Затем ответьте на вопросы письменно. Учуутал аахпытын кэннэ ыйытыктарга суругунан толору эппиэттээ. Суть задания заключается в полном понимании текста и смысла записи.

<https://www.youtube.com/watch?v=ChscHXQYZKw>

Ыйытыктар. Вопросы

1. Хахайчаан сүүрэн кэлээт тугу көрдө, туохтан соһуйда?
2. Кияраҕа аҕата туох диэн сүбэлирий?
3. Харана ойуурга кимнээх баалларый?
4. Хахайдар бэйэ-бэйэлэригэр сыһыаннара хайдаҕый?
5. Кияра тугу гынарын сөбүлүүрүй?

Эппиэтэ.

1. Тулалыыр эйгэ(алаас, хонуу, сыһыы) кэрэтиттэн, киэниттэн, улаханыттан сөбөр-махтайар.
2. Аҕата сэрэхтээх буоларыгар, дьиэтиттэн ырааппатыгар, билбэт кыылларын кытта кэпсэппэтигэр, харана ойуурга чугаһаабатыгар сүбэлэлиир.
3. Харана ойуурга сиэмэх кыыллар бааллар.
4. Бэйэ-бэйэлэригэр истин-сылаас, үчүгэй сыһыаннаахтар.Оҕолоррун наһаа таптыыллар. Үтүөнү эрэ баҕараллар.
5. Хахайчаан сүүрэрин, оонньуурун, мэниктиирин, ыстаналыырын сөбүлүүр

Раздел №2. Лексико-грамматические задания.

1. Выпишите слова с долгими гласными. Уһун аһаҕас дорҕооноох тыллары уһул. Ыаҕастаах уунан ардах кутан ааста, харана былыт сүүһүн анныттан күн чабыллыа тыкта.

Эппиэтэ. Ыаҕастаах, уунан, ааста, сүүһүн

2. Поставьте пропущенные буквы. Хайа да нор...т сүрэ...эр, көрд...н да булуо...ут суоҕа күнэ суох сири бу күн сиригэр.

Эппиэтэ. Хайа да **норуот сүрэбэр, көрдөөн да булуоххут** суоҕа күнэ суох сири бу күн сиригэр.

3. Выпишите главные члены предложения. Туһааны уонна кэпсиирэни уһул.
Мэхээлэчээн таба суолун сүтэрдэ. Суор Сахабыт сиригэр кыстыыр.

Эппиэтэ. Мэхээлэчээн сүтэрдэ. Суор кыстыыр.

4. Укажите правильно части речи. Сана чаастары таба ый.

Куобахчаан ----- Тардыылаах аат тыл(имя притяжательное)

Ыллаата -----Сыһыат (наречие)

Сэмэй -----Аат тыл (имя существительное)

Хатын сэбирдэбэ-----Дабааһын аат (имя прилагательное)

Холкутук-----Туохтуур (глагол)

Эппиэтэ

Куобахчаан ----- Аат тыл (имя существительное)

Ыллаата ----- Туохтуур (глагол).

Сэмэй ----- Дабааһын аат (имя прилагательное)

Хатын сэбирдэбэ----- Тардыылаах аат тыл(имя притяжательное)

Холкутук----- Сыһыат (наречие)

5. Образуйте антонимы. Антонимы үөскэт. Чуумпурар, бытархай, ириэнэх, хаамар, киэн

Эппиэтэ. Айдаарар(тыаһыыр), бөдөн, тон, сүүрэр(турар), кыарабас

6. Определите падежи. Бэриллибит тыллар падежтарын быһаарыҥ. Кинигэни, аттардаабар, учууталтан, үөрэнээччи, килиэптэ.

Эппиэтэ. Кинигэни-туохтуу, аттардаабар-тэннии, учууталтан-таһаарыы, үөрэнээччи-төрүт, килиэптэ-араарыы.

7. Упорядочить пословицы. Өс хоһооннору таба сааһылаа. Муора тобугунан, отонноотоххо оноойук туолар, халлаан хабарбатынан, үлэлээтэххэ үлэ бүтэр.

Эппиэтэ. Муора тобугунан, халлаан хабарбатынан. Отонноотоххо оноойук туолар, үлэлээтэххэ үлэ бүтэр.

8. Образуйте правильно имя числительное. Ахсаан ааты сөпкө үөскэт: 9, 2-3, 101, 50, 0,5;

Эппиэтэ. Тобус, икки-үс, сүүс биир, биэс уон, нуул сыалай биэс дэһээтэй.

9. Соедини правильный перевод цветов (дьүһүннэри таба холбоо):

Зеленый----- халлаан күөбэ

Голубой----- манан

Белый-----эриэн

Желтый----- от күөбэ

Пестрый----- саһархай

Эппиэтэ.

Зеленый----- от күөбэ

Голубой----- халлаан күөбэ

Белый----- манан

Пестрый -----эриэн

Желтый----- саһархай

10. Соедини словосочетания. Солбуйар аат ситимин таба холбоо.

Мин -----убайын

Эн -----оскуолабыт

Биһиги-----ылла

Киниттэн----дьиэ кэргэним

Эһиги ----- ийэбит

Эппиэтэ.

Мин ----- дьиэ кэргэним

Эн ----- убайын

Эһиги -----оскуолабыт

Биһиги-----ийэбит

Киниттэн----ылла

Раздел №3. Понимание письменной речи. Прочитайте текст. Ответьте на вопросы письменно. Тиэкиһи көрөн олорон соруудабы толор.

Саас туһунан

Сандал саас чугаһаата. Саас айылҕа уһуктар. Кыстык хаар уулар. Күөл, үрэх, өрүс мууһа ирэр. Кус-хаас собуруу дойдуттан кэлэр, харалдык тахсар. Саха сириг олохтоохторо сааһы олус сөбүлүүллэр. Саас оҕо аймах ханкылыыр, хайыһардыыр. Муус устарга таһырдыа сылыйар. Чалбах, бадараан тахсар. Хаар анныттан сааскы бастакы кэрэ сибэкки-ньургунун үүнэр. Њургунун туһунан элбэх ырыа, хоһоон элбэх. Ыам ыйын бүтүүтэ өрүс мууһа устар. Саас муус устуута-айылҕа биир дыкти көстүүтэ. Улахан, баарабай муустар хоту усталлар. От-мас тыллар, айылҕа уһуктар. Дьон обуруокка үлэлиир. Кус-хаас кэлэр, үөн-көйүүр тиллэр.

Сорудахтар. Задания

1. Тиэкистэн биэс даҕааһын ааты уһул.
2. Туох диэн ыйытыыга эппиэттиир 5 аат тылы уһул

3. Элбэх ахсаанна турар тыллары булан суруй(бэчээттээ).
4. Тизиктэн икки паараласпыт тылы уһул. Эбии иккени толкуйдаа
5. Бэриллит этиини ыйыты уонна күүһүрдүү этиилэргэ уларыт. Дьон оҕуруокка үлэлиир.

Эппиэтэ.

1. сандал, кэрэ, улахан, баараҕай, дыкти
2. Чалбах, бадараан, саас, от-мас, өрүс мууһа.
3. Саха сиригэр олохтоохторо, сөбүлүүллэр, муустар, усталлар.
4. Кус-хаас, от-мас, үлэлиир-хамсыыр, уһуктар-тиллэр.
5. Күндү дьонум, бары күүһү-оҕуруокка! Дьоммут оҕуруокка үлэлиэхтэрэ дуо?

Раздел №4. Письменная речь. Переведите на якутский язык. Тылбаастаа

У нас, в Якутии, водятся разные звери: медведь, волк, лось, дикий олень, лиса и заяц. Медведь - самый сильный и страшный зверь. У волка острые зубы. У лисы длинный пушистый хвост. А маленькая белка живет на деревьях. Она собирает на зиму орехи, грибы, ягоды. В лесу ещё живет лось. Это самый большой зверь. У лося большие рога, длинные ноги. Он ест травку и ветки деревьев.

Эппиэтэ.

Сахабыт сиригэр кыыл арааһа элбэх: эһэ, бөрө, тайах, дьиикэй таба, саһыл уонна куобах. Эһэ- бары кыыллартан саамай күүстээх уонна олус кутталлаах кыыл. Бөрө эмиэ олус кутталлаах кыыл. Бөрө наһаа сытыы тиистээх. Саһыл наһаа кэрэ, хойуу да хойуу түүлээх уһун кутуруктаах. Кып-кырачаан тиингчээн маска уйаланар. Тиингчээн кыһынын сизэри эриэхэни, тэллэйи, отону хаһаанар, мунньар эбит.

Тыаҕа өссө тайах диэн кыыл баар. Кини наһаа бөдөн, аарыма, оннооҕор аттан да улахан буолар. Тайах наһаа адаархай муостаах, уһун да уһун атахтаах. Тайах оту уонна мас лабаатын, лабыктаны, араас отону сиирин сөбүлүүр.

Критерии оценивания перевода:

- Текст переведен, содержание полное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (1-3). 9-10б.
- Текст переведен, содержание полное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (2-4). 7-8б.

- Текст переведен, содержание неполное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (4-6). 5-6б.

- Переведены 2-4 предложения, содержание неполное, есть орфографические и пунктуационные ошибки (6-7). 3-4б.

- Текст не переведен -0б

Раздел №5. Составление текста. Составьте текст. Сахалы тыэкистэ онор.

Текст составляется на якутском языке. В тексте должно быть не менее 5-7 предложений.

1.Прочитать внимательно. Объяснить своими словами смысл пословицы на якутском языке. Составьте небольшой текст на якутском языке(5-7 предложений). Өс хоһоонун аах. Кылгастык бэйэн тылгынан быһаар. "Күн сири сырдатар, үөрэх-киһини".

Критерии

- ✓ Текст составлен полностью. Предложения оформленные, словарный запас богатый. Использует изобразительные средства. Употребляет якутские слова без ошибок. Правильно подает основное содержание картины. 10-9б.
- ✓ Текст составлен. Предложения оформленные, но с небольшими ошибками. Есть орфографические и пунктуационные ошибки- 8-7б.
- ✓ Текст составлен не полностью. Составил несколько предложений с ошибками. Есть много орфографических и пунктуационных ошибок- 6-5б.
- ✓ Текст не составлен.-0б.